

Svenska Ekoturismföreningens remissvar angående utvärdering av Laponiaförvaltningen

(Dnr M2016/02649/Nm)

Sammanfattning

Bland Ekoturismföreningens medlemmar växer önskemålen om ökat lokalt inflytande och delaktighet i förvaltningen av skyddad natur. En god lokal förankring har även ett starkt stöd i en rad underlag och dokument från både Naturvårdsverket och Sveriges riksdag. Därför var det logiskt och välkommet när en ny lokal förvaltningsmodell för ett antal år sedan lanserades för världsarvet Laponia.

Därför noterar Ekoturismföreningen med tillfredsställelse att förra årets utvärdering av Laponiaförvaltningen landar i slutsatsen att den **nya förvaltningsmodellen har förbättrat den lokala förankringen**. För en ansvarsfull besöksnäring är detta ett avgörande villkor för att kunna bedriva en hållbar verksamhet i ett känsligt område. Vi menar därför att den **nya förvaltningen av Laponia måste fortsätta att utvecklas**. Förslaget att återgå till en mer central förvaltning via länsstyrelse eller Naturvårdsverket riskerar att föra Laponiaprocessen tillbaka till åren strax efter millenniumskiftet, som präglades av oenighet och handlingsförlamning.

I samband med detta remissvar har vi även granskat skötselplanens avsnitt om hur områdets besöksnäring ska utvecklas. Avsnittet om besöksnäringen (4.5.3) tycker vi mycket väl speglar vår egen uppfattning om hur området natur- och ekoturism bäst utvecklas och främjas.

Vi tycker därför att **det är olyckligt att ambitionerna om en utveckling av världsarvets turism inte har uppnåtts i högre grad**. Samtidigt pekar PwC:s utvärdering på en rad orsaker som har försvårat en sådan önskad utveckling. Bland annat otillräckliga resurser och brist på erfaren kompetens, samtidigt som utvärderingen konstaterar att svåra frågor har fått stå tillbaka, och det har saknats tydliga målbilder och en långsiktig planering. Samtidigt har den nya förvaltningen mött högt uppskrivade förväntningar på nya arbetstillfällen, vilket är orsaken till en förståelig frustration hos både besöksnäring och kommuner över ouppnådda ambitioner.

Men Ekoturismföreningen menar att det dessutom finns viktiga, kanske helt avgörande, externa faktorer som har bidragit till en bristande måluppfyllelse. Vi har nämligen mött samma besvikelse på en rad håll runt om i Sverige. Nyligen pekade vi på att underlagen

till den blivande nationalparken i västra Åsnen är otillräckliga för att turismen på allvar ska kunna utvecklas i och runt det skyddade området. Vår slutsats blir därför att **ett lokalt utvecklingsarbete måste förstärkas med ett tydligt nationellt ramverk för förvaltning för jobb och lokal utveckling i och runt skyddad natur**. Ett uppdrag som regeringen skyndsamt bör ge Naturvårdsverket, länsstyrelser att ta fram i nära samverkan med naturturismens nationella företrädare och andra berörda parter.

Vårt remissvar avslutas med fem förslag och slutsatser utifrån den gjorda utvärderingen av den nya Laponiaförvaltningen, aktuell skötselplan och vår egen samlade erfarenhet:

- Vi ser ingen logik i att den lokala förvaltningens brister skulle hanteras bättre och effektivare i en mer central förvaltning av Laponia.
- Vi är fast övertygade om att en framgångsrik förvaltning av nationalparker för flera olika intressen måste stöttas och främjas via ett nationellt ramverk.
- Ekoturismföreningen välkomnar förslaget om ett särskilt besöksnäringsråd.
- Vi vill gärna pröva om och hur vissa uppgifter av myndighetskaraktär med fördel kan utföras inom ramen för Laponiaförvaltningen.
- Vi är starkt förvissade om att en ansvarsfull och hållbar besöksnäring mycket väl kan samexistera med Laponias rennäring.

Ekoturismföreningen företräder den naturbaserade turismen

I över 20 år har Svenska Ekoturismföreningen samlat företag inom den naturbaserade turismen runt om i Sverige. Dessa erbjuder allt ifrån aktiviteter till boende, måltider och andra turismtjänster där naturen är en avgörande reseanledning. Idag företräder föreningen runt 400 organisationer och företag. Föreningen har sedan 2002 drivit och ansvarat för kvalitetsmärkningen av svensk ekoturism - Nature's Best. Tillsammans med Visita och Svensk Turism presenterar Ekoturismföreningen senare i höst även en särskild strategi för utveckling och tillväxt inom svensk naturbaserad turism.

Övergripande synpunkter på förvaltningen av världsarvet Laponia

Sedan 2011 har förvaltningen av världsarvet Laponia skett utifrån regeringens beslutade förordning (SFS 2011:840). Det innebär att en stor del av Laponias förvaltning har skötts av den ideella föreningen *Laponiatjuottjudus* (Laponiaförvaltningen). Viss tillsyn och andra myndighetsuppgifter har dock fortsatt legat kvar hos Länsstyrelsen i Norrbotten. En utvärdering av Laponiaförvaltningen gjordes under 2016. Utifrån den och inkomna remissyttrande avser regeringen att fatta beslut om framtida former för Laponias förvaltning.

Med anledning av detta vill Svenska Ekoturismföreningen framföra följande:

- **Förvaltningen av världsarvet Laponia är i flera avseenden unik.** Dels genom sin storlek, men kanske främst mot bakgrund av att det handlar om en förvaltning utifrån minst fem skilda perspektiv. Dels tre vedertagna om naturskydd, bevarande av kulturarv och tillgänglighet för det rörliga friluftslivet. I Laponia tillkommer vidare en aktiv renskötsel inne i världsarvet, och det finns dessutom ett mål för lokal utveckling, vilket främst torde vara knutet till områdets

besöksnäring. Sammantaget gör detta förvaltningen av Laponia omfattande, komplex och på flera vis banbrytande.

- Under de drygt 20 år som Ekoturismföreningen har verkat runt om i Sverige har vi noterat ett växande och allt mer **uttalat önskemål bland våra medlemsföretag av ökad lokal förvaltning och inflytande**. Detta ligger i linje med Naturvårdsverkets program *Värna Vårda Visa*¹, där "lokal delaktighet" är en av sex huvudpunkter. Samma inriktning har de fyra senaste regeringarna manifesterat i en rad underlag som exempelvis propositionen *Hållbart skydd av naturområden*² där regeringen under avsnittet 8.10 Nationalparker gör följande bedömning: "*Naturvårdsverkets nationalparksplan är ett bra underlag för det fortsatta arbetet med nationalparker. Vid det arbetet ska lokal delaktighet samt samverkan med kommuner, organisationer och lokalbefolkning särskilt beaktas. För att öka det lokala engagemanget och delaktigheten bör det normalt finnas ett förvaltningsråd för en eller flera nationalparker.*"
- **En hållbar och ansvarsfull besöksnäring förutsätter en god lokal förankring**, vilket inkluderar såväl ambitioner och möjligheter till lokal dialog, konkret samverkan och affärsmodeller som inkluderar och syftar till att gynna andra brukare, lokalsamhälle och bygd. Detta är en av ekoturismens grundläggande principer, som finns med i vår kvalitetsmärkning Nature's Best (Naturens Bästa).
- PwC:s utvärdering av **Laponiaförvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till den nya förvaltningsformen**. Visserligen pekar granskningen på flera utmaningar och möjligheter som måste tas tillvara bättre, men utvärderingen landar i slutsatsen att dagens lokalt förankrade Laponiaförvaltning måste utvecklas och inte avvecklas. Ekoturismföreningen ansluter sig till den slutsatsen.
- Nyligen föreslog Jokkmokks kommun att förvaltningen av världsarvet Laponia borde återgå till Naturvårdsverket eller länsstyrelsen i Norrbotten. Ekoturismföreningen tror inte att det är en lämplig väg framåt. Tvärtom befarar vi att en sådan **förändring riskerar att föra Laponiaprocessen tillbaka till åren strax efter millenniumskiftet**, som präglades av oenighet och handlingsförlamning.

Den nya Laponiaförvaltningen har förbättrat den lokala förankringen

Ekoturismföreningen företräder en lång rad medlemsföretag, som verkar inom världsarvet Laponia. Våra synpunkter nedan vilar på en genomgång av den aktuella utvärderingen, andra underlag och inte minst på en långvarig dialog med våra medlemmar. Däremot saknar föreningen, liksom merparten av våra medlemsföretag, en direkt insyn i Laponiatjuottjudus verksamhet.

---

¹ Se vidare *Rapport 6462 från mars 2011*

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6462-4.pdf?pid=3770>

² Se vidare *Hållbart skydd av naturområden* (Prop. 2008/09:214)

<http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2009/06/prop.-200809214/>

Vi delar utvärderingens övergripande slutsats "att den nya förvaltningsmodellen ger bättre förutsättningar för att förvalta Laponia och bevara dess olika värden jämfört med den tidigare modellen för förvaltning av världsarvet". Modellen innebär vidare att "det samiska perspektivet samt kunskapen om rennäringen och dess villkor uppmärksammas i högre utsträckning än tidigare", förbättrar förståelsen för "varandras roller, att parterna har tillit till varandra och att alla arbetar för förvaltningens bästa och inte driver egna agendor" och ger "Laponiatjuottjudus större legitimitet i lokalsamhället".

Utvärderingens slutsats att "inte minst gäller detta möjligheten för den samiska befolkningen att vara delaktig i förvaltningen av världsarvet Laponia" är av stor vikt för en näring, som aktivt strävar mot en nära dialog och konkret samverkan med områdets övriga brukare och användare. Ekoturismföreningen instämmer därför i utvärderingens övergripande slutsats att: "Vår utvärdering visar, baserat på vad som framkommit i intervjuerna, att stödet för förvaltningsmodellen liksom för Laponiatjuottjudus som förvaltare med bas i världsarvsområdet är mycket starkt."

Skötselplanens vällovliga ambitioner för en hållbar besöksnäring i Laponia

Den lokala förvaltningsplanen (Tjuottjudusplána)³ med föreskrifter och skötselplan för områdets fyra nationalparkerna och två naturreservat vittnar om höga och ytterst lovvärda målbilder för utvecklingen av världsarvets besöksnäring.

Under skötselplanens avsnitt om besöksnäringen (4.5.3) slås det bland annat fast att: "Ett stort ansvar ligger också på den nya förvaltningsorganisationen vars uppdrag är att värna och vårda Laponia för kommande generationer och som ska fungera både som samrådspart för myndigheter vid beslut om tillstånd och dispenser för besöksnäringen inom Laponia samt vara ett stöd för dem som vill bedriva en näringsverksamhet."

Samverkan med besöksnäringen lyfts även fram som en möjlighet för både renskötsel och områdets ekonomi. "För rennäringen kan de ansvariga arrangörerna bli viktiga samarbetsparter som hjälper till att minska störningar."

"Genom att bereda människor som lever och verkar i och kring Laponia möjlighet till försörjning genom att idka ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar turistverksamhet i och kring världsarvet, ökar också ansatsen att gemensamt vårda och värna arvet för kommande generationer. Detta är gynnsamt för såväl rennäringen som den lokala ekonomin."

Skötselplanen innehåller dessutom en uttalad ambition och ett specifikt uppdrag till förvaltningen:

Ambition

"Den besöksnäring som bedrivs inom Laponia vilar på ekoturismens principer. Goda relationer råder mellan de olika brukarintressena (rennäring och besöksnäring) i området.

---

³ Se vidare **Förvaltningsplan** (Tjuottjudusplána) med föreskrifter och skötselplan för nationalparkerna och naturreservaten.

<https://laponia.nu/wp-content/uploads/2015/03/Laponia-forvaltningsplan-svenska.pdf>

Uppförandekoder och annan information kring tillståndsförfarande är tydliga och lättillgängliga för såväl besöksnäringen som tillståndsmyndigheten. Företag inom besöksnäringen känner sig välkomna att hänsynfullt verka i världsarvet Laponia.”

Laponiatjuottjudus uppdrag

- *i samverkan med branschorganisationer och berörda myndigheter utarbeta tydliga regelverk för tillståndsbedömning, baserade på värdegrunden, de horisontella kriterierna samt branschnormer för ekoturism, för att underlätta för beslutsmyndigheter och näring.*
- *verka för att Laponia är ett pilotområde för hållbar besöksnäring.*

Ekoturismföreningen omfamnar och uppskattar verkligen ovanstående formuleringar, ambitioner och uppdrag. Innehåll och andemening ligger helt i linje med föreningens syfte och gjorda insatser under mer än 20 år. Därför är det olyckligt att dessa målbilder inte har uppnåtts i den grad som vore önskvärt. Utvärderingen innehåller dock flera förklaringar till detta som exempelvis en ung organisation under uppbyggnad med otillräckliga resurser. Vi har också noterat att Laponiaförvaltningen har prioriterat upp frågan om besöksnäringen under det senaste året.

På sidan 34 skriver PwC i sin utvärdering att:

”Det vi främst stött på är en frustration från besöksnäringens sida att Laponiaförvaltningen hittills inte har prioriterat utveckling för hållbar besöksnäring i området utan uppfattas mest ägnat sig åt renskötselns behov, bevarandefrågor och det rörliga friluftslivets tillgänglighet till området. Vår utvärdering visar att det finns visst stöd för denna uppfattning och att det kan anses stå i strid med utvecklingsperspektivet i den överenskomna förvaltningsplanen.

Vi kan i vart fall inte se att detta förrän under de senaste månaderna har varit ett prioriterat område för Laponiaförvaltningen. Frågan kompliceras ytterligare av att besöksnäringen inte är, och heller inte av juridiska skäl lär kunna vara, en part i Laponiatjuottjudus.”

I sitt remissyttrande är kommunstyrelsen i Jokkmokk än tydligare och skriver att:

”För framtiden är det viktigt att förvaltningsorganisationen får agera så att Laponiaförvaltningen blir en tydlig del i lokalsamhället samt inte minst tillgängliggöra Laponia för besökare och entreprenörer.”

Bland kommunstyrelsens förslag är det tydligt att de vill se ett ökat fokus på områdets besöksnäring.

”att Naturvårdsverket alternativt länsstyrelsen tillsammans med berörda kommuner skyndsamt tar fram en actionplan i syfte att tillgängliggöra Laponia för besökare och entreprenörer.”

Sex orsaker till bristande måluppfyllelse för Laponias turismutveckling

PwC:s utvärdering av den nya Laponiaförvaltningen är relativt övergripande i sin beskrivning av de första fem åren. Utvärderingens generella skrivningar inbjuder till egna tolkningar, när vi som utomstående part försöker förstå komplexa processer i en

annan organisation. Ekoturismföreningen är inte överraskad över att arbetet med att utveckla områdets turism är svårt och har stött på problem. Vi vet av egen erfarenhet att det handlar om synnerligen komplexa samband, relationer och processer, och vi har full respekt för att dessa i flera fall blir än svårare att hantera i Laponia.

Utifrån vår genomläsning och tolkning av den aktuella utvärderingen tycker vi oss se sex förklaringar till att Laponiaförvaltningen har haft svårt att nå upp till satta målbilder för utvecklingen av besöksnäringen i världsarvet Laponia. Dessa tycker vi illustreras med följande citat uttagna från den aktuella utvärderingen⁴:

1. Höga förväntningar: Utvärderingen konstaterar att *"en del aktörer inom besöksnäringen har haft höga förväntningar på vad den nya förvaltningen av världsarvet Laponia ska föra med sig"*. Vidare att *"det finns också de som hoppats på att den nya förvaltningsmodellen ska medföra fler arbetstillfällen för samer samt att besöksnäringen i området ska utvecklas"*.
2. Brist på målbilder och långsiktig planering: Granskningen innehåller flera skrivningar som summerar detta. *"En viss oro kan skönjas... utifrån att det saknas en turistisk strategi kopplat till förvaltningen"*, *"parterna av tradition inte har haft så långsiktiga planer som nu krävs för förvaltningen av ett världsarv"*, och *"vår bedömning är ändå att det finns utrymme för att mer aktivt nyttja partsrådet i strategiska framtids- och inriktningsfrågor"*.
3. Svåra frågor har fått stå tillbaka: Utvärderingen pekar på att svåra utmaningar kring bevarandet av världsarvet (särskilt renskötseln) har fått som resultat att utvecklingen av områdets turism har fått stå tillbaka. *"Strategiska och viktiga - kanske svåra utifrån potentiellt motstående intressen - frågor hanteras inte i partsrådet"*, *"det krävs en bättre samsyn i styrelsen om att det ingår i uppdraget att i större utsträckning än hittills arbeta med utveckling - inte bara bevarande - av världsarvet"*, *"visar utvärderingen att vissa motsättningar finns mellan bevarandebeståndet och utvecklingsintressen"*, och *"det har även lämnats enstaka synpunkter om att styrelsen inte riktigt närmat sig de 'svåra frågorna' och därigenom valt att inte diskutera potentiellt kontroversiella frågor som det skulle kunna vara svårt att nå konsensus om"*.
4. Brist på passande förvaltningskompetens: Vi betonar ännu en gång att förvaltningen av Laponia är unik och ytterst komplex. Vår bild av förvaltning av skyddade områden runt om i Sverige är att det över lag saknas grundlig kunskap om besöksnäringen. Det gör det svårt att rekrytera rätt kompetens, och gör uppgiften än svårare när ny personal ska rekryteras för ett förvaltningsuppdrag som dessutom innefattar en aktiv renskötsel. I utvärderingen noteras att *"kompetensen på kansliet fortsatt kan behöva utvecklas avseende förvaltning"*

---

⁴ Utvärderingen anger sällan om citerade påståenden omfattas av enstaka, många eller i princip alla intervjuade nyckelpersoner. Sammantaget tror vi dock att de utvalda citaten ger en bild av den nya förvaltningens många och ansevärda utmaningar.

som sådan” och ”de kompetenser som rekryterats inte per automatik är säkerställt att förvaltningskunskapen som sådan är tillräcklig inom kansliet”.

5. **Otillräckliga resurser:** På flera ställen i utvärderingen konstateras att den nya förvaltningen har tvingats omprioritera verksamheten samtidigt som resurserna i relation till ett mycket omfattande uppdrag har varit otillräckliga. Bland annat skriver utvärderingen att *”ett tydligt exempel på detta uppges vara den frustration personalen emellanåt möter från turistföretag/besöksnäring. Dessa tycker att det inte händer tillräckligt kopplat till besöksnäringens förutsättningar i världsarvet och personalen har förståelse för det då kansliet hittills inte har arbetat särskilt mycket med dessa frågor. Det framförs i sammanhanget ett önskemål om att kansliet borde ha en tjänst särskilt riktad mot besöksnäringen”.*
6. **Styrande nationella direktiv:** Utvärderingen slår fast att i vissa fall finns övergripande nationella direktiv som exempelvis styr verksamheten vid världsarvets naturum. *”Angående verksamheten vid naturum framhålls att Naturvårdsverkets krav och direktiv är styrande för verksamheten och inget Lapponia kan påverka”,* och *”kanske främst vad gäller priser för guidning där besöksnäringen anser att naturum ägnar sig åt underprissättning jämfört med vad den faktiska kostnaden för ett företag att bedriva guidning är”.*

Externa faktorer som bidragit till bristande måluppfyllelse

Utvärderingen har enligt sitt uppdrag granskat Lapponiaförvaltningens organisation, förvaltningsplan, regelverk och övergripande modell. Ekoturismföreningen är dock övertygad om att det finns externa faktorer som har bidragit till en bristande måluppfyllelse när det gäller utvecklingen av traktens besöksnäring. Utifrån förslaget från kommunstyrelsen i Jokkmokk om att överlåta förvaltningen av Lapponia till Naturvårdsverket eller Länsstyrelsen i Norrbotten, menar vi att det är särskilt viktigt att även titta närmare på dessa externa omständigheter.

Kommunstyrelsens förslag om en särskild *”actionplan i syfte att tillgängliggöra Lapponia för besökare och entreprenörer”* påminner mycket om Ekoturismföreningens eget förslag att komplettera föreslagna föreskrifter och skötselplan för den blivande nationalparken i västra Åsnen med *”en lokal utvecklingsplan för traktens naturturism”.* I fallet med Åsnen är det just Naturvårdsverket och länsstyrelsen som ansvarar för bildandet och förslag till föreskrifter och skötselplan. I vårt remissvar⁵ från i somras tvingades vi konstatera att dessa underlag var otillräckliga för att natur- och ekoturismen ska kunna utvecklas i och runt vår nästa nationalpark. Utifrån den och liknande erfarenheter är det svårt att se att Naturvårdsverket är lösningen på ett problem, som sannolikt bottnar i en otydlig och otillräcklig styrning från regering och riksdag. Under de senaste tio åren har Ekoturismföreningen vid ett otal tillfällen fått till svar att förvaltning av skyddad natur med syfte att skapa sysselsättning och lokal

---

⁵ Se vidare **Åsnens naturturism måste planeras**
<http://www.ekoturism.org/nyheter/detali.asp?ID=1055>

utveckling i och runt nationalparker inte ingår i Naturvårdsverkets eller den aktuella länsstyrelsens uppdrag.

Därför blir det, enligt vår mening, varken meningsfullt eller rättvist att lägga hela ansvaret på ouppnådda mål kring Laponias framtida besöksnäring på den nya Laponiaförvaltningen. Lösningen är inte heller att återgå till gamla förvaltningsmodeller i länsstyrelsens eller Naturvårdsverkets regi. Särskilt inte mot insikten att lokala utmaningar och möjligheter måste lösas och hanteras via lokal dialog och samverkan.

Inom kort kommer Ekoturismföreningen tillsammans med Visita och Svensk Turism att presentera en särskild strategi för svensk naturturism. Den kommer att innehålla förslag om att regeringen, bör ge Naturvårdsverket och länsstyrelser i uppdrag att tillsammans med den naturbaserade turismens nationella företrädare och andra berörda ta fram ett nationellt ramverk för förvaltning för jobb och lokal utveckling i och runt Sveriges skyddade områden.

Utvärderingens slutsatser och våra egna förslag för förvaltning av Laponia

Utifrån ovanstående resonemang och utvärderingens avslutande avsnitt och diskussion vill Ekoturismföreningen framföra och kommentera följande förslag:

- 1. Vi ser ingen logik i att tidigare nämnda sex interna orsaker för en bristande måluppfyllelse, skulle hanteras bättre och effektivare i en regional eller central förvaltning av Laponia.** Tvärtom är vi övertygade om att den enda vägen framåt för en framgångsrik förvaltning av Laponia är en kunnig, lokalt välförankrad förvaltning med en tydlig och gemensam målbild för världsarvets utveckling och framtid. Ekoturismföreningen saknar insyn och kompetens för att ha detaljerade synpunkter på den nya Laponiaförvaltningens organisation, prioriteringar och måluppfyllelse, men vi menar att eventuella brister rimligen bör kunna rättas till genom justeringar inom den befintliga förvaltningsmodellen.
Ekoturismföreningen är gärna mer delaktig i Laponias verksamhet. Dels för att kunna bidra med vår egen kompetens kring hållbar besöksnäring, men kanske i än högre grad för att lära och därmed även kunna vidareförmedla värdefulla lärdomar till andra delar av Sverige.
- 2. Vi är fast övertygade om en framgångsrik förvaltning av nationalparker för flera olika intressen måste stöttas och främjas via ett nationellt ramverk.** Ett inledande gemensamt arbete där berörda parter för naturvård, kulturarv, kommun, friluftsliv och naturturism tillsammans arbetar fram övergripande riktlinjer som även utvecklar, främjar och vägleder en växande natur- och ekoturism i våra skyddade områden.
- 3. Ekoturismföreningen ställer sig bakom utvärderingens förslag om ett särskilt besöksnärråd.** Vi har vid olika tillfällen formulerat liknande förslag och modeller utifrån insatser och remissomgångar för nationalparker i Kosterhavet, Tiveden, Store Mosse och den blivande parken i västra Åsnen.

4. I utvärderingen presenteras tankar kring en effektivare uppföljning av hur befintliga regler efterlevs. Vi instämmer i framförda synpunkter om att **det är värt att pröva om och hur vissa uppgifter med myndighetskaraktär med fördel kan utföras inom ramen för Laponiaförvaltningen.**
5. Avslutningsvis är vi förvissade om att **en ansvarsfull och hållbar besöksnäring mycket väl kan samexistera med Laponias rennäring.** Goda målbilder finns redan i förvaltningsplanen (Tjuottjudusplána) och inom vårt eget nätverk finns det värdefull spetskompetens kring dessa utmaningar och möjligheter. Vi är mer än gärna behjälpliga med att ställa den kompetensen till världsarvet Laponias förfogande.

Västervik den 30 september 2017

Per Jiborn
Ekoturismföreningens generalsekreterare